

I. Natura Persoanei și Nebunia

Orice studiu despre Nebunie trebuie raportat la un cadru propriu de manifestare al acesteia. În cazul Nebuniei, acest cadru este reprezentat de Persoana umană. Nu trebuie însă înțeleasă Persoana ca sediu al Nebuniei. Persoana nu reprezintă numai cadrul spațial în care Nebunia se manifestă, ci și substanța din care aceasta se va constitui. Această primă impresie este rezultatul unei privări exterioare a manifestărilor Nebuniei la Persoană. Dincolo de manifestările sale exterioare, Nebunia este un mod de a fi al ființei, o stare particulară a acesteia, care presupune o schimbare a naturii sale, a Persoanei înseși. Aceasta se deduce din cunoașterea și înțelegerea Nebuniei ca o transformare interioară a ființei.

Dacă vom accepta că natura Nebuniei este un alt fel de ipostază posibilă a ființei umane, vom înțelege că ea este un mod de a fi al acesteia. Din acest motiv, orice studiu despre Nebunie trebuie să înceapă cu Persoana umană, întrucât numai cunoașterea naturii acesteia ne oferă cheia descifrării înțelesului Nebuniei.

Dubla disponibilitate, ca virtualitate de a fi, în sensul afirmării de sine – Normalitatea (Sănătatea mintală) – sau în sensul negării de sine – Anormalitatea (Nebunia) –, explică faptul că acestea sunt ipostaze egal posibile de a fi (atât în sens afirmativ, cât și negativ) ale Persoanei umane. Guvernaate de Principiul dualității complementare, aceste potențialități se dovedesc a nu avea un caracter antagonic, ele fiind complementare. Aceasta ne

ajută să înțelegem atât Normalitatea, cât și Alterabilitatea ca stări ale ființei umane. Dintre acestea Nebunia ne oferă modelul cel mai complex care ne conduce către înțelegerea naturii Persoanei umane.

1. Natura Persoanei și Principiul dualității complementare

Intelectul cunoscător cuprinde o gamă extrem de largă și variată de teme asupra cărora se apleacă cu interes. Nu toate au însă aceeași importanță, și nici nu ajungem să le putem pătrunde pe toate cu înțelegerea noastră. Unele ni se par simple, altele complicate, în fine, altele ne par de neînțeles sau chiar absurde. Pe unele dintre acestea le înțelegem mai ușor, mai repede, pe altele le pătrundem treptat, în timp, pe cele mai multe însă, neputându-le înțelege, le respingem, considerându-le ca *false probleme*. Toate acestea însă privesc direct, sau, dacă nu, cel puțin gravitează în jurul unei teme centrale: *Persoana umană*.

Cea mai importantă realizare, care, de altfel, fixează și justifică cadrul epistemologic al Științelor umane, este reprezentată prin delimitarea și plasarea în centrul acestora, ca problemă unică, a *Persoanei umane*. Prezență obiectivă în Realitatea Lumii, temă de reflecție filosofică, dar în egală măsură și fapt de cunoaștere empirică, Persoana are calitatea de a concentra în sfera ei conceptuală toate atributele umanului, atât ca potențialități, cât și ca acte.

Multitudinea de aspecte care decurg din aceasta îi conferă un loc de o extremă și particulară complexitate, încât ea ne apare ca o veritabilă *zonă nodală*, în care-și dau întâlnire, pentru a forma o nouă structură, *biologicul, sufletescul și spiritualul*. Persoana este rezultatul unor inter-acțiuni particulare din care

a luat naștere *întregul* ca ființă (*Principiul vital*), capabil de a reflecta lumea, dar și pe sine (*Principiul conștiinței*), de a cunoaște și înțelege (*Principiul rațiunii*) și de a se reproduce și recrea prin depășirea de sine și prin depășirea Lumii (*Principiul transcendenței*) într-o Trans- Realitate personală la care aspiră ca *ideal*.

Persoana este o *realitate obiectivă* atât ca parte a Lumii, cât și pentru sine, dar în egală măsură ea este o *descoperire* și o *creație* a Intellectului meu cunoscător. Dar, întrucât Intelectul este un atribut al Persoanei, rezultă că de fapt calitatea Persoanei constă în dubla descoperire de către aceasta atât a Realității Lumii, cât și a propriei sale Realități. De aici însă încep toate *problemele*, dar și *frământările* Persoanei; *îndoielile* din care vin *interogațiile* acesteia, la care ea caută permanent să dea *răspunsuri*, cu valoare de certitudini consolatoare.

Dotată cu calitatea de a cunoaște, ea va avea permanent tendința să substituie *ceea ce există* în fapt cu *ceea ce cunoaște* ea, *cu și ca* posibilități proprii. Aceasta o va apropia, după cum, în egală măsură, o va îndepărta, uneori până la înstrăinare, de Realitate, întrucât va deveni profund dependentă de rezultatele cunoștințelor sale, în care, din acest motiv, va ajunge să creadă mai mult decât în ceea ce există de fapt, ca dat obiectiv și posibil, în Realitatea Lumii.

A accepta și a prețui mai mult ceea ce dobândești prin propria ta *descoperire* reprezintă nu numai o satisfacție (care te încarcă emoțional), dar și un sentiment de posesiune (care-ți alimentează orgoliul), făcând prin aceasta ca într-o anumită privință să te *desprinzi* de Realitate, devenind astfel independent și putând acționa în mod liber. În plus, *descoperirile* tale fiind datorate Intellectului tău cunoscător, sunt proprii naturii tale, și din acest motiv le poți folosi cu ușurință pentru a le substitui *Realității obiective*, pe care, în mod inconștient,

tinzi să o înlocuiești treptat cu o *Realitate personală*. Care sunt sursele – *motivele și mobilurile* – acestor tendințe ale Persoanei umane? Descifrându-le, putem accede la esența acesteia. Să încercăm.

Ca să putem pătrunde semnificația *Persoanei umane*, trebuie să postulăm de la început faptul că *natura ființei umane* este rezultatul unei duble organizări, care reunește *obiectivul* material-concret cu *subiectivul* sufletesc-imaterial. Aceste *părți* reunite constituie Persoana care este. Denumim aceste *părți*, diferite între ele, *Trup* – partea somatică, obiectiv-materială – și *Suflet* – partea psihică, subiectiv-imaterială. Această organizare particulară și unică în Realitatea Lumii constă într-o *punere-la-un-loc* a două *părți* calitativ și funcțional diferite între ele și din care ia naștere ființa umană care este Persoana mea.

În condițiile obișnuite ale vieții cotidiene, Eu nu surprind această *dublă natură* a mea, pentru simplul motiv că, fiind permanent antrenat în evenimentele vieții cotidiene care se succed, nu am nici timp și nici un *motiv* special care să mă îndemne să-mi pun problema referitoare la *ce sunt, cum sunt și care este rostul meu* ca destin în această Lume. Aceste interogații devin însă *teme* majore pentru mine numai în anumite *circumstanțe* care se ivesc, previzibil sau imprevizibil, oferite de situațiile vieții trăite, și care mă obligă să-mi pun *întrebări* și să încerc să dau *răspunsuri* legate atât de *rostul* meu ca individ, cât și de *rosturile* Lumii, ca semnificație. De ce este *ceea ce este* așa cum este, și nu altfel? Ce mă determină să-mi pun aceste întrebări?

Orice *interogație* vine dintr-o schimbare de *atitudine spirituală*. Indiferent că o numim curiozitate, neliniște, teamă, neîncredere, îndoială, dorință de depășire, ea este, în esența și la originea ei, o *atitudine a spiritului*. Interogația este expresia unei *neliniști* (difuză și nesistematizată, sau, dimpotrivă, circumscrisă și precis delimitată tematic) care caută

o *explicație*, pe de o parte a stărilor mele de spirit (deși Eu, neputându-le surprinde imediat și în totalitate, nu sunt conștient de asta, și din acest motiv nu pot răspunde pentru a le explica), iar pe de altă parte a dorinței mele, ca intenție de a ști (fapt de care Eu sunt conștient și pot da un răspuns) ce este de fapt *cu mine*, dar și *ce se întâmplă în Lume*.

Fiind produsă de *circumstanțele vieții cotidiene* (de la care nu mă pot sustrage și pe care, fiind obligat să le trăiesc, trebuie să le înțeleg), interogația va avea caracterul unei *reacții-răspuns al Intelectului cunoscător* față de problemele cu care acesta este confruntat, întrucât el este cel care formulează *întrebarea* și tot el este cel care caută și formulează și *răspunsul*. În funcție de răspunsurile mele (care depind, în primul rând, de starea mea de spirit și de *felul în care Eu am formulat întrebarea*, aceasta depinzând de *impresiile* pe care le produc asupra mea *evenimentele trăite*, iar în al doilea rând, de *intențiile* cuprinse în interogațiile mele), Eu pot afla sau descoperi fie *adevărul*, fie *eroarea*. Aceasta în sensul că răspunsul meu la întrebarea pe care am formulat-o poate fi adevărat sau poate fi fals, fie prin modul prin care am *întrebat* (eroare de formulare logică), fie prin ceea ce Eu *aștept* sau *doresc* ca răspuns (convenabil mie din punct de vedere subiectiv), fapt care duce la o eroare printr-o formulare deformată de factorii emoționali ai întrebării mele.

Dar răspunsurile mele nu privesc numai propriile mele interogații, ci ele se adresează, în egală măsură, și interogațiilor care mi se pun mie, din afara mea, de către ceilalți. Modul de a răspunde la acestea este, cum spuneam, un atribut al Intelectului meu, dar conținutul acestor răspunsuri este diferit. El depinde de felul în care Eu înțeleg întrebarea, de rezonanța emoțional-intelectuală pe care aceasta o are asupra mea, iar formularea răspunsului va fi expresia unei judecăți care *vine* și din starea de spirit

pe care o are Intellectul meu în acel moment. Din aceste motive, răspunsurile mele pot fi conforme cu Realitatea Lumii posibile în care sunt, ducând prin aceasta la *concluzii adevărate*, sau, dimpotrivă, ele pot fi contradictorii în raport cu Realitatea Lumii posibile, prin aceasta ducând la *concluzii false*.

Din punct de vedere formal, orice răspuns este concluzia unei judecăți care trebuie să aibă un caracter obiectiv. Din punctul de vedere al conținutului său, orice răspuns trebuie să fie o *afirmație* despre *ceva* care trebuie și poate fi probat, dovedindu-se prin aceasta ca fiind real și posibil, deci adevărat. Însă răspunsul poate fi și o *negație* a *ceva* care se dovedește a fi imposibil, întrucât lipsește sau *nu poate fi* întâlnit în Realitatea Lumii posibile, prin aceasta situându-se în contradicție flagrantă cu ea; în fine, el este *inclus* în sensul de a fi considerat ca o posibilitate a Realității de cel care dă răspunsul, rezultat dintr-o convingere personală fermă, dar subiectivă a acestuia (deși ea nici nu există și nici nu poate exista în Realitatea posibilă a Lumii) și pe care individul caută totuși să-l impună, deși este o *falsă evidență*, și celorlalți, care contravine bunului-simț. Acest *răspuns al negativității* este *falsul* sau *eroarea*, un fapt incompatibil cu Realitatea Lumii posibile, pe care bunul-simț îl refuză.

Rezultă din cele de mai sus faptul că atât *interogația*, cât și *răspunsul* sunt *două părți ale judecății Intellectului meu*, inseparabile între ele. Acest fapt este foarte important, și el stă la baza gândirii logice. Importanța răspunsului depinde de modul în care a fost formulată întrebarea și de conținutul acesteia. Iar orice răspuns este fie o *afirmație*, fie o *negare*. În toate situațiile însă el trebuie să exprime acordul dintre Persoană și Lume. Acest acord este *adevărul*. Dezacordul reprezintă *eroarea*.

Întrucât, însă, atât *interogația*, cât și *răspunsul* sunt *acte operatorii* ale Intellectului cunoscător, iar

acesta este o calitate specifică Persoanei umane, să încercăm să vedem în ce își au acestea sursa.

Acordul își are sursa în afirmație, pe când dezacordul – în negație. Prima este proprie stării de Normalitate, cea de-a doua, stării de Alteralitate, așa cum am mai afirmat înainte. Prin urmare, *afirmația* și *negația* sunt elementele fundamentale ale oricărei forme de manifestare, în sensul de *a fi*, a Persoanei umane. Existența *ființei care este Persoana* se manifestă prin a-și afirma faptul de a fi așa cum este ea, sau de a nega faptul de a fi cum arată și cum este, înlocuind-o cu *altceva*. Actul de afirmație este propriu unei *ontologii posibile* (ca echilibru interior și adaptare externă) și în raport cu Lumea (acomodarea la Realitate). Actul de negație însă, în mod contrar, este propriu unei *ontologii a negativității* atât pentru sine, cât și în raporturile Persoanei cu Lumea.

Ontologia posibilă, a afirmării, este cea care realizează *integrarea* Persoanei în Lume, ca o formă de *acord* firesc cu aceasta. *Ontologia negativității* reprezintă și ea o *posibilitate* a Persoanei, dar care exclude *firescul* (dat de acordul cu sine însuși și cu Lumea), înlocuindu-l cu *dez-acordul*. Ontologia negativității, specifică Nebuniei, *contrazice*, și prin aceasta *refuză* acordul. Ea nu dizolvă Persoana, ci o *de-plasează* într-un alt registru de existență, înlocuind în felul acesta *modelul normalității* cu *modelul anormalității*. De ce și cum este posibil acest lucru?

Acest fapt este posibil în virtutea *Principiului dualității complementare*, pe care vom căuta să-l explicăm în continuare, întrucât acesta ne ajută atât la înțelegerea stării de Normalitate – Sănătatea mintală –, cât și a stării de Anormalitate – Nebunia.

Natura ființei umane are, din punct de vedere structural, un caracter ambivalent, ea fiind *subiect* și *obiect*. Din punct de vedere fenomenologic, ea își manifestă această natură prin faptul de *a fi*. Până

aici lucrurile par a fi clare, dar această primă constatare (care nu este încă o concluzie) nu răspunde la întrebarea *Ce este sau ce reprezintă faptul de a fi?*

Faptul de *a fi* nu este un simplu atribut. El este un rezultat care decurge dintr-o *relație/raport dialectic*, în care se *opun* două tendințe funciare ale naturii Persoanei umane, și anume *afirmarea* și *negarea* de sine. Atât una, cât și cealaltă au ca intenție (concentrată în potențialitatea lor) tendința de a face ca *Persoana să fie*, sau să se manifeste ca atare în sfera Realității Lumii. Prin aceasta ele traduc faptul că provin dintr-o sursă de potențialitate unică. Felul în care este însă realizat sau direcționat acest fapt diferă de la o situație la alta.

Afirmarea este condiția Normalității. Negarea este condiția Anormalității. Nu trebuie să vedem însă, în acest *joc* sau *balanță ontologică* a posibilităților de a fi, o *dialectică a contradictoriilor*, cum s-a încercat să se demonstreze, ci un *Principiu al dualității complementare*. Acest *Principiu* nu anulează dialectica naturii ființei umane, ci o justifică ca modalitate de organizare internă, ca *unitate echilibrată a contrariilor lui*.

Atât *Afirmarea*, cât și *Negarea* sunt tendințe care provin din potențialitatea care generează faptul de *a fi* al *Viului* – ființa conștientă și cugetătoare care este *Persoana umană*. Ele nu sunt însă contradictorii, ci complementare, întrucât reprezintă *dispoziții egal posibile de a fi*, având ca sursă aceeași unică potențialitate din care provine ființa Persoanei umane. Ceea ce este sau are caracter de contradictoriu este reprezentat prin rezultatele acestora: starea de *Normalitate* – Sănătatea mintală – care se opune stării de *Anormalitate* – Nebunia – și care reprezintă aspectele de care ne ocupăm în studiul de față.

Normalitatea este starea care rezultă din *afirmare*, din acordul Persoanei cu sine și cu Lumea.

Cuprins

Cuvânt înainte	5
I. Natura Persoanei și Nebunia	11
1. Natura Persoanei și Principiul dualității complementare	12
2. Originea și metamorfozele Nebuniei	23
3. Cadrul problemei	37
4. Sfera Nebuniei	45
5. Anticipația Nebuniei și mecanismele ei ...	57
II. Ontologia Negativității	69
6. Originea și formele Negației	70
7. Modalitățile Alteralității	82
8. Nebunia ca Alteralitate	94
9. Trăirea Alteralității	107
10. Trans-Alteralitatea ca Univers interior al Nebuniei	123
III. Fenomenologia Nebuniei	135
11. Nebunia și Realitatea Lumii	136
12. Nebunia și Persoana	152
13. Natura Persoanei și modurile Realității	164
14. Situațiile vieții și modalitățile de existență ale Persoanei umane	172
15. Experiența Nebuniei ca existență	183

IV. Terapeutică Nebuniei	203
16. Anularea Negativității ca restaurare a Persoanei	204
17. Semnificația dialectică a teraputiciei Nebuniei	213
18. Modelele terapeutice ale Nebuniei	224
19. Posibilitățile și limitele teraputiciei Nebuniei	230
20. Starea post-terapeutice a Persoanei restaurate	237